

спроваджено з Почаєва в Браїлівський монастир 1888 року, по вказівці проф. віжинського інститута Хойнацького, що видавав його за давний православний Браїлівський образ. Одначе є звістка, чи то чутка, що се образ уніятський, що на ньому був навіть надпис уніятський (по польськи), але його затерто. Ся звістка підперасть ся й тим, що образ мальований в стилі італійським, а не византийським. С. Г.

Едвард Харкевич — Хроніка львівської академічної гімназії (Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові за р. шк. 1900/1901, у Львові, 1901, ст. 48).

Працю сю можна поділити на дві часті. В першій, що обіймає історію першої львівської гімназії від 1382 р., себто від заложення міської фарної школи, — переїзду на катедральну, опісля історію колонії краківської академії, її упадку та новозаложення гімназії у 1784 р. — автор іде за вищими істориками, головню за Історією львівського університета проф. Фінкля, використовуючи при тому і деякі рукописні матеріяли. Дальшу історію сеї школи і її організації розповідає переважно на підставі актового матеріялу і деяких рукописів, як прим. Ф. Брутгера, директора гімназії по 1848 р. Що правда, відомости подані головню in studio, але не бракує і добрих заміток та бистрих роз'язок і, що також важне, становище автора супроти Русинів не дуже „офіціальне“. Що до подробиць, то на деякі можна-б не годитись, але вони меншої ваги. Форму цитовання жерел, або й літератури in extenso, треба назвати похибкою. С. Г.

Історія руссакого искусства, соч. А. П. Новицкаго, вып. ІХ—Х. Москва, 1901 і 1902, ст. 241—400.

Випуск ІХ сього видання починаєть ся історією заснованя й розвитку московської „школи малярства й різьби“, до чого перший почин дав наш земляк Юр. Маковський. Дальші розділи трактують, як се і в попередних було, про поодинокі галузи малярства: релігійне, історичне й побутове.

У відділі релігійного малярства визначене побіч Іванова, Крамского, Поленова і Васнецова чільне місце Миколі Ге (Gay), зукраїнізованому Французови (род. 1831, ум. 1894). Що Ге місцем уродженя (Чернигівщина) і вихованєм і симпатіями належав до України, про те, розумієть ся, д. Новицький не згадує, не називає навіть місця його походженя, а признає „руським“ артистом. Про релігійні образи Ге пише автор досить широко, подає історію і генезу кожного важнішого твору. Перший з черги описаний тут образ „вихід Юди з тайної вечери“, повний великого драматизму і незвичайно оригінальний в композиції і в розміщеню фігур. Головною фігурою тут не — як шабльон каже,

Христос, а Юда, головна особа драми, що тепер рішаєть ся. З незвичайним талантом, гевіяльно задуманий й другий твір Ге — Христос перед Пилатом (образ названий: „Что есть истина“) — груба й цинічна фігура Пилата і змучена, з виразом великої ідейности і глибокого пересвідчення, за яке на смерть ідуть — постать Христа. Коли до того згадати, що Ге був чудовим кольористом і освітленем розпоряджав як ніхто з його сучасників, то справді можна бодай в приближеню мати понятє, яке вражінє сей образ робив й тепер робить на глядачів. Згадавши ще кілька релігійних його образів, д. Н. переходить до останнього твору Ге „Христос на Голгофті“, що заняв останні літа життя артиста, що і помер скоро по його викінченю. Образ представляє Христа й розбійників тільки що приведених до хрестів і орудій муки. Христос молить ся, і се робить просто страшно вражінє; оден розбійник прибитий розпукою, другого потрясають дрощі. Поява сього образа заворушила майже все, що жило в Москві, де його найперше виставлено, і то в приватнім помешканю, — бо виставити його публично уряд заборонив.

Артистична діяльність Васнецова для нас важна на стільки, на скільки звязана в Київом, де він працював багато у Володимірській катедрі. Відти знані його „Божа Мати“, запрестольний образ, святі князі на стовпах церковних, деякі образи з іконостаса, а дальше „Страшний Суд“, „Перед дверми Раю“, з голосною фігурою св. Варвари несеної ангелами до неба. Його-ж і богата, стильова орнаментация церкви. Д. Новицкий повторяє за Стасювим, що успіхи свої на поли релігійного малярства Васнецов в великій мірі завдячує своїому релігійному вихованю на селі, серед народа, та дивно те, що не саме по собі релігійне вихованє тут оказалось помічне, а по словам самого Васнецова важне те, що „в православній церкві він виріс“. Крім сих церковних образів інтересний ще для нас може бути оден з перших його образів — „Поле битви“ із „Слова о Полку Ігоревім“.

Огляд релігійного малярства д. Н. кінчить історією мальованя храму „Христа Спасителя“ в Москві, при чім були вібрані усі найвишнійші артистичні таланти, між ними і наш земляк Маковський, та на жаль духовна ерархія так сильно обмежувала артистів ріжними приписами й бажаннями, що багато з них (і Маковський також) залишили роботу.

З черги переходить автор до огляду історичного малярства. І знов тут стрічаємо голосні образи Миколи Ге: „Петро В. і Алексій“, „Катерина II на похороні Єлисавети“ і иньші. Крім нього виступає у тім відділі Іля Ріпин з своїми історичними образами як: „Царівна Софія“ „Ратник XVII в.“, „Іван Грзний і його син Іван“, „Святий Николай спасає засуджених на смерть“ і добре знані нам „Запорожці“.

Та всі ті образи, пише автор, в дійсності тільки по акцесоріям і назвам історичні, а по духу й типам зовсім сучасні, бо Ріпин занадто реаліст і не може відірватись від сучасного життя, щоб понестись духом в минулі віки. Всеж таки образи з якого небудь становища, коли не як історичні, то як сучасні, мають велику вартість. До сього артиста д. Н. обіцяє вернути при побутовім малярстві. Теж саме говорять і про Константина Маковського, що був головню побутовим малярем, а також прегарним портретистом; з історичних його творів названі тут: „Вибір нареченої царем Алексієм Михайловичем“, „Смерть Івана Грізного“, „Убийство дітей Бориса Годунова“, „Боярський весільний пир XVII в.“ і иньші. Крім сих стрічаємо ще досить українських імен, та се люде, які нічим свого українства не зазначили, а пішли мабуть як звичайно „по теченію“; занотуємо тут Литовченка, Ярошенка, Сергія Милорадовича, Ківшенка.

Присвятивши багато місця Верещагіну й иньшим баталістам, автор оповідає історію заснованя третьої вже з черги артистичної інституції, чи радше корпорації, що звала ся спілкою артистів, „артель художниковъ“; до сеї спілки належав і Ріпин. Опісля оповідає д. Н. про заложене, уже по розв'язаню „артелі“, товариства вандрівних вистав, „передвижныхъ выставокъ“. При тім були діяльними й оба Маковські.

Присвятивши далі теплу згадку першим колекціонерам російської штуки — Свініну і Прянішнікову, та меценату Третьякову, що як звісно зібрав велику й прегарну галерію образів російської школи і подарував її своєму родинному місту Москві, та згадавши вкінці про одного з найвидійших артистичних критиків Стасова і підвісивши його заслуги для розвою російської школи, автор переходить до побутового малярства. Як найважнійші представителі його виступають тут (крім Перова) Українці, а се Володимир Маковський і Іля Ріпин.

Важнійші образи Маковського були: „Засуджений“, „Оправдана“, „Крах банку“, „Добродійна пані“, „На чотири руки“ і иньші. Головна прикмета творів В. М. се тонка психологія виведених осіб. На вид спокійні й звичайні події життя у нього замикають в собі все скриту драму або комедію життя, якої не добачуєть ся звичайно в житю, а які все замітні на образах Маковського. Критик Маковського, Кісельов, якого слова наводить д. Новицький, добачує в сїм артисті „скрите, внутрішнє жите, борбу переконань, що характеризує Росіянина“, та підносить, що все те відоме й знайоме кождому передати так, як Маковський, може тільки „руській національний артист“. Що се за такі скриті чутя й переконання, яке се внутрішнє жите, і чому те все скрите, се все зрозуміє

ліпше, скажім знов, „кождий з нас“, і Маковський як Українець розумів те все дуже добре.

На Ріпніі уриваєть ся огляд у X випуску і обговоренне характеристики сього артиста лишаємо до дальшого разу. *М. Грушевська.*

В. Милорадовичъ — Народная медицина въ лубенскомъ уѣздѣ, полтавской губ. (Кіевская Старина, 1900, кн. 1—3, 5—8).

Народня медицина належить майже до найслабше оброблених партей в етнографіі европейських народів і ще довго треба буде почекати, заки вона дістане належне собі місце між иньшими галузами етнографіі. Та коли йде мова про українську народню медицину, то можемо сказати, що вона між иньшими зовсім не стоїть на останнім місці. Майже в усіх більших етнографічних збірниках наших подибуємо немаловажні причинки до неї. І хоч ті причинки часто повидруковувані без усякої системи, без наукового оброблення, то все зручна рука потрафить покористувати ся ними і відлучити зерно від полови. Та крім тих дрібніших причинків має наша народня медицина присвячену сій велику і дуже цінну працю дра Ю. Талька-Грипцевича*), яка довго ще буде головним жерелом для того, хто схоче працювати в сїм напрямі. Тепер дає нам д. В. Милорадович новий важний і цінний причинок до сеї галузи фольклору і над ним спинимо ся трошки довше.

Праця д. Милорадовича не може рівнати ся з працею д. Грипцевича раз, що в ній нема такої величезної сили матеріялу, як в останній, друге, що вона носить характер більш льокальний, бо репрезентує собою лише один повіт одной губернії. Та в тих межах виконана вона майже вірцево і бездоганно і має значну наукову вартість.

Ціла праця складаєть ся з шести розділів. Постараємь коротенько переказати їх зміст.

В першій розділі виказує автор, що основною точкою народньої медицини був погляд, що хвороби походять від злого духа. Тому то лічити хворобу, значить віддалити з організму злого духа, чи то через пострах, чи через з'огиджене йому побуту, чи через переміщене його в бездушні предмети та иньші організми, як рослина, звїр або й иньший чоловік. Його можна позбутись також почастованнем, замовленнем, або помочию сьвятих. Завважати належить, що нешановане сьвятих буває також причиною слабостей.

У другім розділі говорить автор про опіку над хорими, про поміч у наглих випадках і про лічене ран і отруй.

*) *Zarysy lecznictwa ludowego na Rusi południowej.* Kraków 1893. Nakładem Akedemii Umiejętności. Cr. 462+LVI, 8°.